

Ideologie nieautorytarne
– rozwój jednostki
a edukacja demokratyczna

WYKŁADY POZNAŃSKIE Z FILOZOFII

Z prac Komisji Filozoficznej PTPN

Redakcja naukowa serii

Prof. UAM dr hab. Piotr W. Juchacz

Przewodniczący Komisji Filozoficznej PTPN

Prof. UAM dr hab. Karolina M. Cern

Prodziekan ds. nauki i współpracy międzynarodowej

Wydziału Filozoficznego UAM

OD POWSTANIA POZNAŃSKIEGO TOWARZYSTWA PRZYJACIÓŁ NAUK w 1857 roku filozofowie, by wspomnieć tylko pierwszego prezesa towarzystwa hr. Augusta Cieszkowskiego czy Karola Libelta, brali czynny udział zarówno w jego pracach naukowych, jak i aktywnościach nastawionych na krzewienie wiedzy wśród współobywateli.

Kontynuując tę tradycję, obecne władze Komisji Filozoficznej PTPN podjęły inicjatywę wspólnego z Wydziałem Filozoficznym Uniwersytetu im. A. Mickiewicza wydawania serii *Wykłady Poznańskie z Filozofii*, której ambicją jest przywrócenie ducha *res publica literaria* naszym czasom, wszakże w postaci nowej, zdemokratyzowanej i otwartej na krytycznych obywateli dążących do oświeconego rozumienia otaczającego ich świata.

Pochłonięci badaniami pogłębiającymi obecny stan wiedzy ludzkiej, częstokroć nie doceniamy znaczenia podzielenia się ich wynikami z szerszym gronem wykształconych czytelników. Mamy nadzieję, że seria *Wykłady Poznańskie z Filozofii* wraz z towarzyszącymi jej wykładami publicznymi stanowić będzie agorę deliberacji pomiędzy badaczami i świątłymi obywatelami Rzeczypospolitej.

Ideologie nieautorytarne – rozwój jednostki a edukacja demokratyczna

Danuta Anna Michałowska

Wydawnictwo Poznańskiego Towarzystwa Przyjaciół Nauk
Poznań 2021

POZNAŃSKIE TOWARZYSTWO PRZYJACIÓŁ NAUK
Wydział Filologiczno-Filozoficzny, Komisja Filozoficzna

SERIA

Wykłady Poznańskie z Filozofii

REDAKCJA NAUKOWA SERII

Piotr W. Juchacz i Karolina M. Cern

GŁÓWNY REDAKTOR WYDAWNICTW PTPN

Jakub Kępiński

RECENZENCI

prof. UHP dr hab. Maciej Woźniczka

(Uniwersytet Humanistyczno-Przyrodniczy im. J. Długosza w Częstochowie)

dr hab. Marta Soniewicka

(Uniwersytet Jagielloński)

REDAKCJA JĘZYKOWA I KOREKTA

Małgorzata Szkudlarska

PROJEKT OKŁADKI I ŁAMANIE

TREVO Martins

Publikacja sfinansowana przez Wydział Filozoficzny Uniwersytetu
im. Adama Mickiewicza w Poznaniu

Creative Commons: Uznanie autorstwa – Bez utworów
zależnych 4.0 Międzynarodowe (CC BY-ND 4.0)

Poznań 2021

ISBN 978-83-7654-454-0

DOI 10.14746/978-83-7654-454-0

Wydawnictwo

Poznańskiego Towarzystwa Przyjaciół Nauk

ul. Mielżyńskiego 27/29, 61-725 Poznań

<http://www.ptpn.poznan.pl>, dystrybucja@ptpn.poznan.pl

Moim córkom Martynie i Mai

Spis treści

Wstęp do wybranych zagadnień z filozofii edukacji	9
1. Ideologie edukacji	19
1.1. Pojęcie ideologii	19
1.3. Podział ideologii edukacji	26
1.4. Teorie składowe ideologii edukacji według Rolana Meighana	30
2. Ideologia autonomicznego uczenia się	35
2.1. Autonomia	35
2.2. Cele autonomicznego uczenia się	39
2.3. Teoria procesu nauczania i uczenia się oparta na autoregulacji	42
3. Problem wolności w edukacji	49
3.1. Pojęcie wolności w edukacji	50
3.2. Wolność indywidualna a możliwości jej realizacji	53
3.3. Filozofia szkoły niezależnej	57
4. Model „szkoły skoncentrowanej na uczniu” Donny Brandes i Paula Ginnisa	63
4.1. Założenia – o rozwoju i edukacji według Carla Rogersa i Fritza Perlsa	66
4.2. Klimat szkoły – wspierające środowisko rozwoju	70

4.3. Trzy modele nauczania i uczenia się – rola nauczyciela	79
4.4. Kształcenie humanistyczne i artystyczne – zastosowanie dramy	87
5. Demokratyczny model edukacji a rzeczywistość szkolna	101
5.1. Edukacja dla demokracji	106
5.2. Edukacja demokratyczna w szkole	109
5.3. Działalność instytucji – przegląd praktyk	117
5.2. Działalność ekspercka	125
Zakończenie: Rozwój jednostki a edukacja demokratyczna	141
Aneks: Lista praktyk w zakresie edukacji demokratycznej	153
Bibliografia	157
Streszczenie	165
Summary	165

Streszczenie

Ideologie nieautorytarne – rozwój jednostki a edukacja demokratyczna

WYBRANE ZAGADNIENIA Z FILOZOFII EDUKACJI dotyczą ideologii edukacji, zwłaszcza tych nieautorytarnych wskazanych przez Rolanda Meighana, koncepcji edukacji skoncentrowanej na osobie i edukacji dla demokracji. Celem analiz jest próba określenia modelu edukacji dla twórczego rozwoju młodego człowieka, z poszanowaniem jego autonomii oraz równolegle dla budowania demokratycznego społeczeństwa już na etapie uczniowskich wspólnot.

Ideologia autonomicznego uczenia się, pojęcie autonomii, zasady autoregulacji w procesie uczenia się, specyficzne role nauczyciela i ucznia, a także styl pracy, strategie pozyskiwania wiedzy i umiejętności omawiane są w kontekście problemu realizacji celów edukacji demokratycznej. Analizowany jest problem wolności jednostki i jej autonomii w edukacji, a na przykładzie angielskiej szkoły niezależnej opisane są cechy procesu edukacji

wskazujące na realizację większości założeń ideologii nieautorytarnej oraz na elastyczne podejście do nauczania. W modelu „szkoły skoncentrowanej na uczniu” według Donny Brandes i Paula Ginnisa, opartym na humanistycznym podejściu do edukacji według Carla Rogersa i Fritz Perlsa, autonomicznie rozwijająca się jednostka ma możliwość doświadczenia granic wolności, odpowiedzialności za wybory, za jakość relacji, współpracę i budowanie społeczności opartej na demokratycznych zasadach. Analiza demokratycznego modelu edukacji i szkolnych praktyk wskazuje na możliwości budowania demokratycznych społeczności uczniowskich i jednoczesnego zapewniania warunków dla wszechstronnego rozwoju osoby i jej autonomii. To filozofia edukacji skoncentrowana na osobie we wspólnocie autonomicznych jednostek.

Słowa kluczowe: ideologie edukacji, autonomia, edukacja demokratyczna, wolność w edukacji, edukacja skoncentrowana na uczniu (*student-centred learning*).

Summary

Non-authoritarian Ideologies – Individual Development and Democratic Education

SOME SELECTED ISSUES FROM THE PHILOSOPHY OF EDUCATION concern ideologies of education, especially the non-authoritarian ones indicated by Roland Meighan, the concept of person-centred education, and education for democracy. The aim of the analyses is an attempt to define a model of education that will foster young people's creative development, respecting their autonomy and, in parallel, that will begin building a democratic society already at the stage of student communities.

The ideology of autonomously learning the concept of autonomy, the principles of self-regulation in the learning process, the specific roles of the teacher and the student, as well as the style of work and strategies for acquiring knowledge and skills – all these issues are discussed in the context of the problem of achieving the goals of democratic education. The issue of individual freedom and autonomy in education is analysed and, drawing on the

example of an English independent school, the features of the educational process which lead to the realization of most of the assumptions of non-authoritarian ideology and a flexible approach to teaching are described. In the 'learner-centred school' model of Donna Brandes and Paul Ginnis, based on the humanistic approach to education developed by Carl Rogers and Fritz Perls, the autonomously developing individual has the opportunity to experience the limits of freedom, responsibility for their choices and for the quality of relationships, as well as cooperation and community building based on democratic principles. The analysis of the democratic model of education and school practices indicates the possibilities for building democratic student communities while at the same time providing conditions for the comprehensive development of the person and their autonomy. It is a philosophy of education focused on the person – one who belongs a community of autonomous individuals.

Keywords: ideologies of education, autonomy, democratic education, freedom in education, student-centred learning.